

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

Bediüzzaman Said Nursi'nin Risale-i Nur İsimli Eserlerine göre Mikrokozmos Olarak İnsan

Prof. Dr. Grigore George*

“Ego”, “benlik” veya “ben” (Nursi'nin kitaplarında “ene”) problemi, 33. surenin (Ahzab Suresi) 72. ayetini çıkış noktası olarak ele alan Müslüman ilim adamlarının neredeyse tüm çalışmalarında birinci dereceden bir yer işgal etmektedir.

“Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik; hepsi de onu yüklenmekten kaçındılar ve ondan korktular. İnsan ise onu yükledi. Gerçekten insan çok zalim, çok cahildir.”

Böylece kainatta sadece insan, emaneti ya da sorumluluğu kabul etti ve taşıdı. Bu zan insanı diğer yaratılmışlardan farklı kılmakta, ve onu insan yapan davranışlardan sorumlu tutmaktadır.

Bu makale, yukarıdaki konu hakkında Bediüzzaman Said Nursi'nin büyük eseri “Risale-i Nur”, ve özellikle Sözler kitabınının 30. Söz'ünde yapmış olduğumuz araştırmaların sonuçlarını gösteren bir çabadır.

---

* Prof. Dr. George Grigore, 1958 yılında, Grindu – Romanya'da doğdu. 1983 yılında, Bucharest Üniversitesi Yabancı Diller ve Edebiyat Fakültesi Arapça ve Çince Bölümü'nden mezun oldu.

1984 yılında Tripoli şehrinde el-Da'va el-İslamiyye ve 1993 yılında Vatikan'da Istituto Pontificale di Studi Arabi e d'İslami'de çalışmalar yaptı.

1997 yılında Bucharest Üniversitesi'nden, “Kur'an-ı Kerim'in Mealini, Rumence diline tercümesinin problemleri” adlı teziyle Doktorasını tamamladı. Kur'an-ı Kerim'i Rumence diline tercümesini 2000 yılında yayınladı. Bundan başka, Arapça dili ve edebiyatı hakkında çeşitli eserleri vardır. Halen Bucharest Üniversitesi Yabancı Diller ve Edebiyat Fakültesi Arapça Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor.

Nursi, “ben” sayesinde insan tarafından yüklenilen – her bir insanın ferdiyetinin bir manifestosu olan – emanetin veya sorumluluğun bir yönünün de ilahi sıfatların mükemmel bir nümunesini temsil eden Esmâ-i Hüsnâ’nın bir anahtarı olduğunu, ve sonunda ilahi varlığın anlaşılmasında bir kriter olduğunu düşünür.

“Ben” sayesinde insan, Allah’ın büyük dünyasını özetler. İnsan kendi içinde bir mikrokosmosdur. Bu insan “ben”in hayali sınırlarıyla, mutlak sıfatlarla bağlantı kurarak Allah’ı kavrayabilmelidir. Nursi’nin bakış açısında “Ben”in bu ve diğer hususları aşağıda incelenecektir.

Makaleye yaratılışın tilsimının sırrını çözmek amacıyla Kur’an’ın 33. Suresi ile başlamak istedik. Gerçekten emanetin bir yönü de, kötülüğün ağacı zakkum ya da nurlu ağaç Tuba’nın tohumu olan “ben”dir. İkinci olarak “ben”, ilahi sıfatların bundan dolayı yaratılışın kilitli tilsimının anahtarıdır, ve bu anahtar insanın elindedir. O, insana Allah’ın isteği, gücü ve kudreti ile ona verilmiştir ki bu da emanetin bir diğer yüzü. Burada “ben”in gerçek tabiatının sırrını ve yaratılışının amacını çözmeye çalışacağız.

Emanet oluşu sayesinde “ben”, sadece insana Allah’ın üstünlüğünün fiillerini ve sıfatlarının hakikatlerini kavramasına izin veren bir ölçü birimidir. Gerçek varlık göstermeyen bir varsayım ve basit bir faraziye olduğundan ilim ve delillerle varlığını ispat etmeye gerek yoktur. Bir biçimi bundan dolayı mutlaktır ve herşeyi ihata eder. Ayrıca, tek başına bir anlam ifade etmez, ancak başkalarına kendisinden ziyade eşyaların anlamlarını işaret etmesi bakımından tanıtıcıdır. Bundan dolayı “ben”, insan kitabının harfinin Elif’ine benzer.

Daha ileri gidecek olursak, “ben” iki ayrı manifestoya haizdir: Biri hayra bakar, varolmaya gider ve sadece kabul eder. Etkin olmadığından yaratamaz; diğeri ise şerre bakar ve yapabilme gücünü temsil ettiğinden yokluğa gider.

“Ben” sayesinde kainatı kavrarız O, benliğimizin farkına vardığımız bir mercektir, kainat hakkındaki bilgilerimiz onunla teyit edilir. Böylece yaratılmışların en mükemmeli sıfatına haiz olarak gerçek ibadete ulaşırız. Tabiatın varlıkları Allah’ın farazi ortakları görülmekten çekinirler, bundan dolayı emanet teklif edildiğinde çekindiler. Aşağıdaki tartışmada bu korkunun yerinde olduğunu göreceğiz, Çünkü insanın yoluna sık sık sapıklığın ve saptırılmışların kötü unsurları çıkar.

İnsanlık aleminde iki ana düşünce vardır. O dünya kadar eskidir ve Adem zamanından günümüze kadar korunduğu için asla değişmeyecektir. Bunlardan biri peygamberliğin ve dinin yolu, diğeri felsefenin yoludur. İkisi mükemmel bir uyum içinde birlikte oldukları sürece; yani felsefe, peygamberliğin ve dinin çizgisinde hizmet edip ona uyduğu sürece, insanlık alemi hadisesiz, sakin ve son derece mutlu bir sosyal hayatın tadını çıkarmıştır. Aksi takdirde, yani birbirinden ayrıldıklarında, peygamberlik ve din çizgisi parlak, nurlu, iyilik ve mutluluk hazları yaşatır, fakat felsefe çizgisi karanlık, kötülük ve sapıklığı temsil etmektedir.

Dünyayı algılama ve anlamının bu iki yolu herşeyi ihata eden her yöne etkilerini yani dallarını ve gölgelerini yayan iki ağaca benzer. Gerçekten de şerri ve dala-

letteki felsefeyi Zakkum ağacına benzetebiliriz. Aklın dalı ateizmin, materyalizmin ve tabiatçılığın meyvelerini barındırır, kuvve-i gadabiyeye dalı nemrutları, firavunları, şeddatları besler. Son olarak insanların zaaf ve hayvani duyguları dalı ise; tanrıçalar, idoller ve insan için uluhiyyet vasfı taşıyan şeylerle doludur. Bu şerhlerin en kötüsü ise Allah'a ortaklar koşmaktır.

İbadetin Tuba ağacı ile temsil edilen peygamberlik ve dini alanı aşağıdaki gibidir. Zekaya ait olan dal; peygamber, elçi ve evliyanın sınırsız güzellik ve gelişiminin gölgesini insanlık dünyasına düşürmektedir. Güç ve kudret dalında ise kibar ve adil hükümdarları meyve vermiştir. Cazibenin gücü dalı ise mükemmel tabiatlı ve şirin karakterli insanlarla doludur. Gördüğünüz gibi din ve peygamberlik ağacı, şu kainatın en mükemmel meyvesini vermektedir; Bu meyve insanlıktır.

Bu iki ağaç, Nursi'nin düşüncesine göre, "ben" in iki manifestosunu temsil etmektedir. Bunları birbirinden ayıran sebepleri bazı deliller yoluyla örneklerle açıklayarak analiz etmeye devam edeceğiz.

İlk manifesto peygamberliktir ve ibadetin köküdür. Bu manifesto temiz insanların, evliyaların ve peygamberlerin "ben" i nasıl nazara verdiklerini yansıtıyor. Hiç kimse Kadir ve hakim olan Allah'ın ve O'nun, hakimiyetinin, uluhiyetinin ve üstünlüğünün mertebesine erişemez. O'na ortak olamaz. Kainatın anahtarı ona aittir ve dünyayı yönetmek için yardımcıları ihtiyacı yoktur. O, gücünün bir ifadesi olan ve tüm tabiatı oluşturan kanunların yaratıcısıdır.

"Ben" bildiricidir, kendisinden ziyade eşyaların anlamlarını başkalarına taşıma amacını üstlenmiştir. Bundan dolayı varlığı bağımlıdır, diğerinin varlığı olmaksızın uzun bir süre varolamaz, çünkü diğerlerinin varlığı onun varlığının bir gereğidir. Sonuçta malikiyeti farazidir, çünkü geçici olarak sahibinin müsaadesi ile sınırlandırılmıştır. Bunların hepsi "ben" in, şu şüphe götürmeyen gerçeği savunmakta olduğunu ispat etmektedir; "Ben", yaratıcısının harika sıfatlarını bilinçli bir şekilde onun hizmetine sunan bir ölçüdür.

Bu manifesto hayat taşıyan bir tohumla karşılaştırılır. Bu tohumdan aziz Yaratıcı'nın isteği ile mübarek Tuba ağacı çıkmıştır. Onun mucizeli ve nurlu meyveleri geçmişe ışık tutarak karanlığı dağıtmaktadır. Bundan dolayı felsefenin iddia ettiğinin aksine; geçmiş, bir adem memleketi değil, bu dünyadan ayrılmış olanları ve şimdi özgür, sonuna kadar mutlu ve sonsuz nimet bekleyen ruhların iskan ettiği nurlu büyük bir bahçedir.

İkinci manifesto "ben" i tamamen zıt görüşte algılayan felsefedir. Burada "ben" kendinden başka bir anlam taşımamaktadır. Anlamı kendisindedir, ve varlığı gerekli ve zorunludur. (Yani kendinden vardır ve varlığını kendisinden almaktadır). Felsefe tarafından "ben" e kendisinin efendisi olarak yanlış sıfatlar yüklenmektedir. Sabit ve gerçek sayılarak ezeli ve kendisini mükemmelleştiren hayatını yine kendinden almaktadır. Bütün bunlar, "ben" in çekirdeğinde, kendisinde bir hayat olmadığı düşünerek yanlışlığa düşen, felsefenin kendi esaslarını yanlış temellere oturttuğunu gösteren ispatlardır.

Plato, Aristo, İbn-i Sina ve Farabi gibi çoğu meşhur felsefeci insanlığın gayet-ül gayesinin Kutsal Yaratıcı'ya benzemek olduğunu kabul etmişlerdir. Firayunlar gibi onlar da idoller, tabiat, yıldızlar, bir çok tanrı ve tanrıçaya ibadet ederek, Allah'a ortaklar koşmuşlardır. Bundan dolayı sayısız nimet ve sonsuz rahmetten yararlanamamışlardır. Çünkü insanın özünde olan fakirlik, zayıflık, ve kusur gibi özellikleri inkar etmişlerdir.

İbadetin uygulamasına bağlı olan diğer düşüncede insan Kadir-i mutlak olan Allah'ın mükemmel sıfatlarıyla donanmıştır. Sonunda kendi anlamsızlık ve iktidarsızlığını gördüğünde ilahi mükemmelliğe, O'nun kudret, rahmet, zenginlik ve mağfiretine sığınır. İşte kutsal dinden farklı bir yolu benimseyen felsefecilerin elinde, insanlığın evrensel efendisi olarak idolleri ve tanrıçaları benimseyerek "ben" saptırılmıştır. Onlar "İnsan haklıdır", "Tüm kudret en güçlüsüdür", "Kazanan hepsini alır" dediler; kudrete dair bu görüş, zalim ve baskıcı yöneticileri doğurmuştur.

Aynı şekilde, sanat ve güzellik yaratma konusunda da felsefeciler ne kadar yanlış olduklarını kanıtlamışlardır. Onlar, insanın kutsal karakterini tanımayarak, onun bu güzellik ve mükemmelliği yaratma sorumluluğunu alabileceğini düşünerek bu tarz yanlış ve ikiyüzlü bir güzelliğe taparak ve onu idolleştirerek bir kez daha sahte idollere boyun eğmişlerdir.

Bu noktada, dünyayı algılamanın iki yolu arasına bir çizgi koymak suretiyle aşağıdaki örneklerle devam edelim.

Birinci Örnek: İnsanlığın mükemmellikteki hedefi, felsefe açısından, Allah'ı taklit etmektir. Fakat peygamberlik ve din, insana iktidarsızlığını ve acziyetini farkettirerek, Vacib'ül Vücut karşısında mütevazı olmayı öğretir. Gerçekten zayıf ve kusurlu olan insan, Allah'ın sonsuz ve olağanüstü sıfatları ile karşılaştırılmaz.

İkinci Örnek: Peygamberliğin yaydığı düsturlardan biri de sosyal hayatta karşılıklı yardımlaşmanın varlığıdır. Yani tüm mevcut varlıklar birbirini destekler ve birbirine yardım eder. Diğer yandan felsefenin temelinde yatan düşünce "Hayat bir mücadeledir" prensibidir. Bu da kaba zalimliğe yol açmaktadır.

Üçüncü Örnek: Peygamberlik tevhidin prensiplerini savunur, yani her şeyde ve bütün eşyada bir birlik var, bundan dolayı tek bir varlığın yarattığı olduklarından bire gitmeleri gerekir. Bunun tam tersi olarak felsefeciler, araçlar kullanılarak "tek bir şeyden ancak tek bir şey sonuç verir" iddiasındalar. Bu yanlış bir düşüncedir çünkü Allah'a ortaklar ve araçlar koşulamaz.

Dördüncü Örnek: Bu örnek, dünyayı algılamanın iki yolunun birleşmesini tasvir eder. Her varlık bir amaçla donatılmıştır, bundan dolayı Yaratıcımızın amacı sonsuz ve sayısız olmalı. Ama yine felsefenin bazı akımları bu gerçekten uzaklaşmış ve acı bir yanıla düşmüşlerdir.

Ayrıca, felsefenin diğer yanlışlarını da vurgulayarak tartışmamıza devam edeceğiz: felsefenin parlak görünümüne kapılıp aldanan ve akılla mantığın yeterli

olacağı kanısına varan felsefeciler, ancak adı birer mümin derecesini kazanabilmişlerdir.

Onlar hava gibi olan “ben”in buhar gibi olup sıvılaşabileceğini, sonra da materyalizme olan benzerliği ve kaygısı ile sertleşip şeffaflığını kaybedip donuklaşabileceğini düşünüyorlardı. İnsanın kendisi olduğuna inanmasını sağlayarak, kutsal Yaratıcının güçsüz olduğunu söyleyerek, O’nu sıfatlarından yoksun bırakıp ihtiyarını inkar ederek emirlerinden kaçınır, onunla mücadeleye karar verir, sonra tüm yaratılışın delillerini tahrif ederek reddeder. Bütün bunlar yetmezmiş gibi sebeplere kuvvet istinat eden felsefeciler, tabiatı asıl kaynak farz ederek tabiata yaratma gücü vermişlerdir. Halbuki peygamberlik ve din yolu, tabiatın iktidarsız, ölü, bilinçsiz ve kör olduğunu ispat eder.

Üstelik felsefeciler, bir diğer sapkınlık ve hata ile ruhlara ebediyet atfederek haşri ve ahreti inkar etmişlerdir. Böylece küçük alemde “ben”, büyük alemde tabiat gibi bir idol düşünmüşlerdir.

Putları inkar edip Allah’a inan kimse, kopmak bilmeyen sağlam bir ipe sarılmıştır. Allah iştendir, bilendir. (Kur’an 2:256)

SONUÇ

Bu tartışmayı, kutsal Kur’amın bu üç yol üzerine derin bir düşünce veren Fatiha suresinin sonundan birkaç ayetle sonuçlandırmanın en güzel şekil olacağını varsayıyoruz.

“Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin kimselerin, gazabına uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir”. (Kur’an 1:7)

Böylece ilk yol (sapanların yoluna değil ile gösterilmiştir) tabiatın felsefesi yolunda gidenlerin yoludur. İkinci yol (senin gazabına uğrayanların değil ile gösterilmiştir) yaratma gücünü araçlara ithaf eden gezgin felsefecilerin yoludur. Her ikisi de mutlak gerçeğe ve Allah’ın ilmine akıl ve mantık ile ışık tutmaya çalışmışlardır. Halbuki üçüncü yol (nimete erdirdiğin kimseler ile yansıtılan) herkese açık, en kolay ve en güvenilir yol olan Kur’an insanların yoludur.